

Het aandeel vrouwen in de academische onderzoekspopulatie in Vlaanderen

Auteurs: Noëmi Debacker

ECOOM–Universiteit Gent, Directie Onderzoeksangelegenheden

GENDER ONDER DE AANDACHT

Nationaal en internationaal gaat er steeds meer aandacht uit naar gender(on)gelijkheid in de populatie van academische onderzoekers. Uit een recente publicatie van de Europese Commissie blijkt dat België met 46,8% vrouwen onder de nieuwe doctoraathouders net iets onder het Europese gemiddelde van 47,9% scoort (Cijfer voor 2016 uit She figures 2018) (1). Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Luxemburg doen het voor dat jaar slechter (respectievelijk 44,5%, 46,2% en 40,2%); Nederland en Duitsland doen het beter met respectievelijk 49,1% en 56,9% vrouwen. Het resultaat voor Vlaanderen bedroeg in 2016 46,2% (2). Aan de Vlaamse universiteiten is er globaal beschouwd een sterke toename geweest van het aandeel vrouwen onder de doctoraathouders tijdens de periode 1995-2007, waarna hun aandeel is blijven schommelen tussen 43% en 47% (3). In de hogere rangen van de academische loopbaan zijn mannen echter nog steeds sterk oververtegenwoordigd (4), (5), en voor de richtingen in exacte en toegepaste wetenschappen start het onevenwicht reeds bij de studiekeuze; slechts 30% van de studenten in die richtingen zijn vrouwen (cijfers voor 2017-2018) (6).

Er worden maatregelen genomen om dit tegen te gaan. Bij de noorderburen, met name in de TU Eindhoven, besliste men onlangs om bij de openstelling van een nieuwe vacature tijdens de eerste 6 maanden uitsluitend op zoek te gaan naar vrouwen. Pas nadien wordt de vacature opengesteld voor mannen (7). Ook in Ierland voerde men recent een soortgelijke maatregel in en deze bleef niet gespaard van kritiek (8).

In Vlaanderen zijn er momenteel geen zo'n drastische maatregelen bekend, maar de universiteiten grijpen wel in, elk op hun eigen manier. Meer overkoepelend zette de Jonge Academie in 2019 de campagne "Wetenschap=M+V+X" op met als doel het bewustzijn over gender(on)evenwicht aan de Vlaamse universiteiten te verhogen (9). Deze campagne werd afgesloten met het charter "Gender in Academia"

(10) dat ondertekend werd door de vijf Vlaamse universiteiten. Het charter heeft als gemeenschappelijk doel om een versnelling hoger te schakelen en zo het genderevenwicht in de academische populatie sneller te bereiken.

ONDERZOEKSVRAGEN

Het doel van de huidige brief is om een antwoord te bieden op de volgende vragen:

1. Hoe is de gendersituatie vandaag aan de Vlaamse universiteiten?
2. Hoe is de gendersituatie geëvolueerd tijdens een tijdsbestek van 20 jaar?
3. Op welk niveau van de loopbaan en in welke wetenschapscluster situeren zich de grootste knelpunten?

We beschouwen hiertoe telkens de populatie van **nieuwe onderzoekers** in een welbepaalde periode, meer bepaald de startende junior onderzoekers, de nieuwe doctoraathouders, de startende postdoctorale onderzoekers en de startende professoren.

De resultaten worden weergegeven in functie van de vijf wetenschapsclusters: medische, humane, sociale, toegepaste en exacte wetenschappen.

DATABRON EN DEFINITIE-AFBAKENING

De resultaten zijn afkomstig uit de databank Human Resources in Research Flanders (HRRF). Deze databank bevat de aanstellingen van alle onderzoekers verbonden aan één van de vijf Vlaamse universiteiten sinds 1990. Daarnaast zijn ook alle doctoraatschrijvingen en –verdedigingen erin opgenomen. De laatste update waarop deze brief is gebaseerd bevat de gegevens van het academiejaar 2016-2017.

De startende junior onderzoekers (**Juniors**) zijn alle onderzoekers die instromen in een aanstelling als wetenschappelijk medewerker, assistent of (competitief) bursaal waarvoor een masterdiploma vereist is.

Voor de nieuwe doctoraathouders worden twee cijfers gerapporteerd. In de eerste plaats bekijken we de doctoraathouders die tijdens hun junior onderzoekstraject een aanstelling hadden aan een Vlaamse universiteit (**PhD's**). Echter, in Vlaanderen is de situatie zodanig dat een belangrijk deel van de personen die er een doctoraat behaalt dit doet zonder een aanstelling te hebben aan een Vlaamse universiteit (16% in 2016-2017) (3). Er wordt dus in de tweede plaats ook gerapporteerd over de volledige pool nieuwe houders van een Vlaams doctoraat (**Alle PhD's**), gezien dit in principe de pool is waaruit gerekruteerd kan worden voor de volgende loopbaanfase.

De nieuwe postdoctorale onderzoekers (**Postdocs**) omvatten alle personen die instroomden in een functie als wetenschappelijk medewerker of bursaal waarvoor een doctoraatsdiploma vereist is.

In de groep nieuwe professoren beschouwen we alle personen die startten als docent voor minstens 50% of als hoofddocent of ((buiten)gewoon) hoogleraar ongeacht het aanstellingspercentage (**Professoren**).

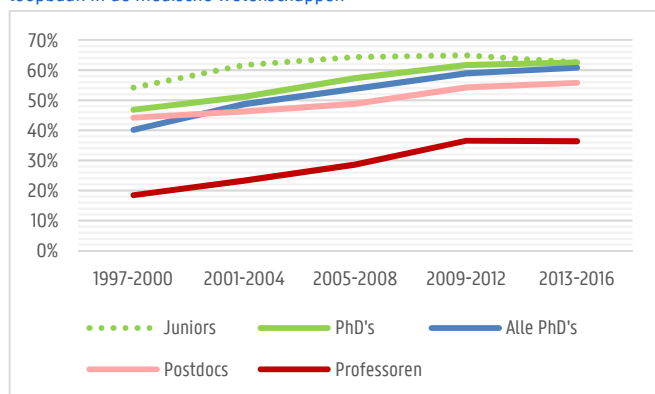
De wetenschapscluster wordt bepaald op basis van de organisatorische eenheid waarin de onderzoeker het grootste deel van zijn of haar tijd doorbrengt. Dit gebeurt voor elke loopbaanfase afzonderlijk (junior onderzoeker, postdoctoraal onderzoeker en professor). Voor de behaalde doctoraten daarentegen worden twee verschillende methoden gehanteerd.

1. voor de doctoraathouders die het doctoraat behaalden met een aanstelling aan een Vlaamse universiteit (**PhD's**) wordt de cluster bepaald zoals hierboven beschreven;
2. voor het geheel van alle doctoraathouders (**Alle PhD's**) wordt gebruik gemaakt van de diplomacode van het behaalde doctoraat.

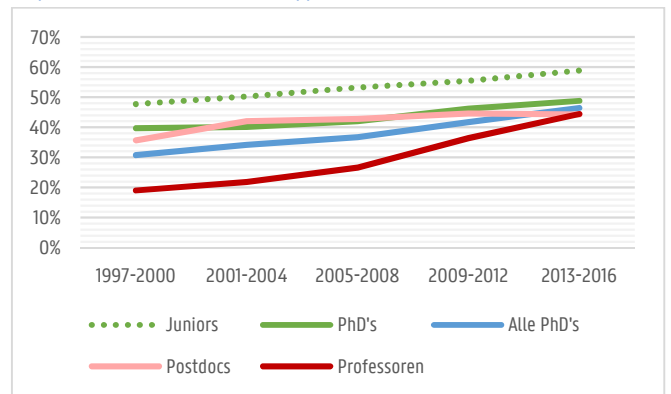
RESULTATEN

De resultaten zijn opgebouwd rond vijf figuren. Van één tot vijf geven ze respectievelijk de cijfers weer voor de medische, de humane, de sociale, de toegepaste en de exacte wetenschappen. De noemers waarop de figuren gebaseerd zijn, zijn doorgaans groot. Enkel voor de nieuwe professoren zijn deze soms lager dan 100. Deze worden ter volledigheid als bijlage achteraan dit document toegevoegd (Bijlage 1).

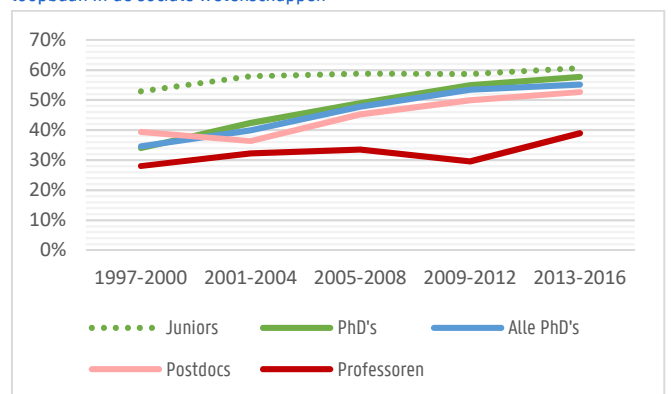
Figuur 1. Het aandeel vrouwen op de verschillende niveaus van de academische loopbaan in de medische wetenschappen

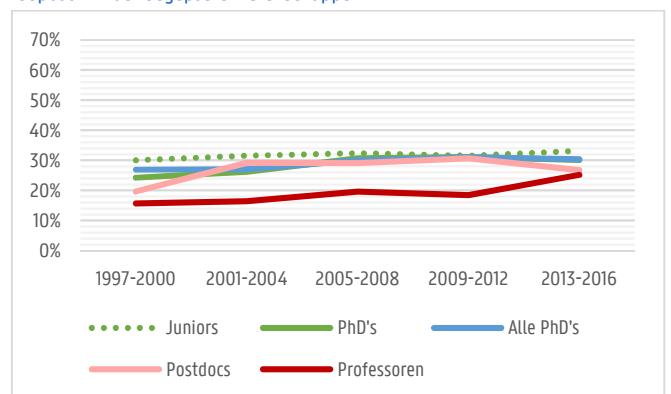
Figuur 2. Het aandeel vrouwen op de verschillende niveaus van de academische loopbaan in de humane wetenschappen

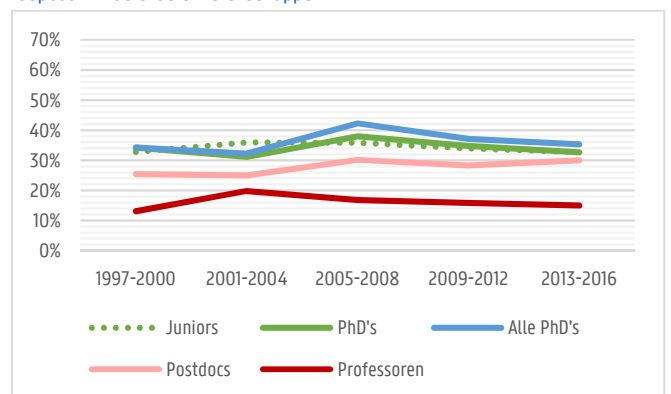
Figuur 3. Het aandeel vrouwen op de verschillende niveaus van de academische loopbaan in de sociale wetenschappen

Figuur 4. Het aandeel vrouwen op de verschillende niveaus van de academische loopbaan in de toegepaste wetenschappen

Figuur 5. Het aandeel vrouwen op de verschillende niveaus van de academische loopbaan in de exacte wetenschappen

AANDEEL VROUWEN ONDER DE NIEUWKOMERS – SITUATIE IN 2013-2016

Zoals gekend is het laagste aandeel vrouwen aanwezig in de toegepaste en exacte wetenschappen: slechts één op drie van de startende junior onderzoekers is er vrouw (groene stippellijn). In de andere wetenschapsclusters is tegenwoordig meer dan één op twee van de startende junior onderzoekers een vrouw: 63% in de medische, 61% in de sociale en 59% in de humane wetenschappen.

Ook op het niveau van de nieuwe doctoraathouders (volle groene lijn) is het aandeel vrouwen nog steeds hoger dan 50% in de medische en sociale wetenschappen (respectievelijk 63% en 58%). In de humane wetenschappen is dat gezakt naar 49%. In de toegepaste en exacte wetenschappen is respectievelijk 30% en 33% van de nieuwe doctoraathouders een vrouw. Bij alle nieuwe doctoraathouders (blauwe lijn) is het aandeel vrouwen 61%, 55%, 46%, 30% en 35% respectievelijk voor de medische, sociale, humane, toegepaste en exacte wetenschappen. De vrouwen zijn er dus doorgaans iets minder vertegenwoordigd dan in de groep met aanstellingen met uitzondering van de toegepaste en de exacte wetenschappen.

In de volgende loopbaanfase, de nieuwe postdoctorale onderzoekers (roze lijn), is nog steeds iets meer dan één op twee personen een vrouw in de medische en de sociale wetenschappen (respectievelijk 56% en 53%). In de humane wetenschappen is dat 44%, in de toegepaste wetenschappen 27% en in de exacte wetenschappen 30%.

Onder de nieuwe professoren (rode lijn) ligt het aandeel vrouwen steeds onder de 50%. In de humane wetenschappen wordt met 44% het grootste aandeel vastgesteld. Daarna volgen de sociale wetenschappen met 39%, de medische wetenschappen met 36%, de toegepaste wetenschappen met 25% en de exacte wetenschappen met amper 15%.

EVOLUTIE VAN 1997 TOT 2016

In de loop van de tijd was er een toename van het aandeel vrouwen, maar die was niet in elke wetenschapscluster en op elk niveau even sterk.

Onder de nieuwe junior onderzoekers (groene stippellijn) was er enkel in de humane wetenschappen een gradueel stijgende instroom van vrouwen ten opzichte van mannen te merken. Gezien dit reeds van bij aanvang de cluster was met het grootste aandeel vrouwen, blijft deze op die manier ook koploper. In de medische en de sociale wetenschappen – de clusters waarbij reeds meer dan één op twee junior onderzoekers een vrouw was – heeft er enkel in de periode 1997-2004 een kleine stijging plaatsgehad van het aandeel vrouwen. In de toegepaste en de exacte wetenschappen is het aandeel vrouwen onder de junior onderzoekers min of meer gelijk gebleven.

Onder de nieuwe doctoraathouders (volle groene en blauwe lijn) was de toename van het aandeel vrouwen iets sterker aanwezig, met name in de medische, humane en sociale wetenschappen; in de toegepaste en exacte wetenschappen daarentegen waren er opnieuw nauwelijks wijzigingen.

Onder de nieuwe postdoctorale onderzoekers (roze lijn) was er vooral in de medische en sociale wetenschappen een stijging van het aandeel

vrouwen. Ook in de andere clusters was er een stijging te merken, maar ze was er minder groot.

We zien tot slot ook een sterke toename van het aandeel vrouwen onder de nieuwe professoren (rode lijn) in de medische en humane wetenschappen. In de sociale en toegepaste wetenschappen is het aandeel vrouwen maar in kleinere mate gestegen. In de exacte wetenschappen was er opnieuw geen noemenswaardige verandering.

ONDERLINGE VERHOUDINGEN TUSSEN DE VERSCHILLENDE NIVEAUS VAN DE ACADEMISCHE LOOPBAAN

Het valt onmiddellijk op dat er verschillen zijn tussen de wetenschapsclusters wat het aandeel vrouwen betreft op de verschillende niveaus van de academische loopbaan.

In de humane, sociale en medische wetenschappen heb je een eerste afname van het aandeel vrouwen bij de overgang van startende junior onderzoekers naar nieuwe doctoraathouders (groene stippellijn naar groene volle lijn). In de medische en sociale wetenschappen is dat verschil wel kleiner geworden tot verdwenen in de meest recente cohorte, maar dat is niet het geval in de humane wetenschappen. In de toegepaste wetenschappen is de afname van vrouwen kleiner en in de exacte wetenschappen is er geen verschil.

Bij de overgang van de nieuwe doctoraathouders (alle, blauwe lijn) naar de startende postdoctorale onderzoekers (roze lijn) is er een kleine daling van het aandeel vrouwen in de medische en sociale wetenschappen. In de toegepaste wetenschappen is er enkel in 1997-2000 en in 2013-2016 een kleine daling van het aandeel vrouwen. In de exacte wetenschappen vindt er een grotere daling plaats. Opvallend is dat bij de humane wetenschappen het aandeel vrouwen onder de nieuwe postdoctorale onderzoekers groter is dan bij de nieuwe doctoraathouders (alle).

Tot slot zien we de grootste val in het aandeel vrouwen bij de vergelijking van de nieuwe postdoctorale onderzoekers (roze lijn) met de nieuwe professoren (rode lijn). Gezien de tijd die het vergt om van startende postdoctorale onderzoeker door te stromen naar professor wordt het aandeel vrouwen onder de nieuwe professoren vergeleken met het aandeel vrouwen onder de nieuwe postdoctorale onderzoekers van voorafgaande cohorten. De medische en de exacte wetenschappen zijn de twee clusters waar het aandeel vrouwen bij de nieuwe professoren nooit het aandeel vrouwen bereikt dat minimum aanwezig was bij de postdoctorale onderzoekers. In de andere wetenschapsclusters bereikt het aandeel vrouwen in de meest recente cohorte op zijn minst het aandeel vrouwen dat aanwezig was onder de startende postdoctorale onderzoekers in voorafgaande cohorten. In de sociale wetenschappen was de situatie in cohorte 2009-2012 wel minder gunstig ten opzichte van de andere cohorten.

DISCUSSIE

De cijfers bevestigen uiteraard wat reeds bekend is, met name dat de aanwezigheid van vrouwen afneemt naarmate men klimt op de academische ladder. Maar we zien dat er verschillen zijn tussen de wetenschapsclusters. In de medische, humane en sociale wetenschappen was er in de oudere cohorten een afname van het aandeel vrouwen op junior niveau (van junior onderzoeker tot doctoraathouder). In de humane wetenschappen houdt deze afname ook stand in de recente cohorte. In de toegepaste en vooral in de exacte wetenschappen is de afname van het aandeel vrouwen op dat junior niveau veel minder aanwezig. Deze cijfers weerspiegelen in feite de succesratio's voor het behalen van het doctoraat. De slaagkansen in de humane wetenschappen zijn statistisch significant lager bij vrouwen voor de volledige cohorte instromers van 1995 tot 2008. Ook in de sociale en medische wetenschappen was de succesratio significant lager bij de vrouwen, maar dit was niet meer het geval voor de instromers vanaf 2004-2005. In de exacte en de toegepaste wetenschappen zijn de slaagkansen tussen mannen en vrouwen niet significant verschillend (2). Het is dus opvallend dat hoewel de instroom van vrouwelijke onderzoekers in de toegepaste en exacte wetenschappen laag is, de doorstroom van deze vrouwelijke onderzoekers op junior niveau er vlotter verloopt dan in de richtingen waar meer dan één op twee van de startende onderzoekers een vrouw is.

Voor de volgende fases (de startende postdoctorale onderzoekers en de startende professoren) is het belangrijk te beseffen dat deze het resultaat zijn van twee aspecten, met name 1) de doorstromende onderzoekers uit de Vlaamse universiteiten en 2) de instromende onderzoekers van buitenaf. De getoonde resultaten laten dus niet toe om interpretaties te maken naar doorstroomkansen. Bij de overgang van het niveau van nieuwe doctoraathouders naar het niveau van startende postdoctorale onderzoekers is de afname van het aandeel vrouwen eerder gering. De grootste daling wordt er opgemerkt in de exacte wetenschappen. De humane wetenschappen daarentegen is de enige cluster waar het aandeel vrouwen onder de startende postdoctorale onderzoekers hoger is dan onder de nieuwe doctoraathouders. Het is pas bij de volgende stap (van startende postdocs naar startende professoren) dat er een groter verlies vastgesteld wordt van het aandeel vrouwen en dat is het grootst in de medische en exacte wetenschappen.

Indien er acties genomen worden in Vlaanderen kan het nuttig zijn om deze meer gericht binnen bepaalde wetenschapsclusters te organiseren. Zo blijft het een actiepunt om de interesse van vrouwen in toegepaste en exacte wetenschappen te blijven aanscherpen, waartoe ook recent het Europees Comité van de Regio's (CoR) een oproep deed (11). In de humane wetenschappen suggereren de recente cijfers dat het aandeel vrouwen op de hogere niveaus van de academische loopbaan niet verder slinkt – men kan er in feite spreken van een voorlopig genderevenwicht –, maar men kan zich wel afvragen waarom er hier helemaal in het begin van de academische loopbaan een grotere uitstroom van vrouwelijke onderzoekers blijft bestaan. In de medische en de exacte wetenschappen blijken de grootste inspanningen nodig te

zijn op het senior niveau van de academische loopbaan. Verder toont de dip in de sociale wetenschappen in de cohorte 2009-2012 ook aan dat continue alertheid noodzakelijk is om een genderevenwicht te bekomen en te behouden.

In deze brief gingen we niet verder in op de details van het professorentraject op zich. Eerdere monitoring daarvan toonde reeds aan dat de instroom van vrouwen op dat niveau weliswaar toeneemt in de loop van de tijd, maar dat ze nog steeds ondervertegenwoordigd zijn en dat hun aandeel steeds kleiner wordt naarmate men een stap stijgt in de loopbaan (5). In een hoofdstuk dat geschreven werd voor het Vlaams Indicatorenboek 2019 blijkt bovendien dat vrouwelijke docenten minder snel doorstromen in vergelijking met hun mannelijke collega's (12).

Deze cijfers tonen het belang aan van regelmatige monitoring van de academische loopbanen. Ze bieden een basis die toelaat om, waar nodig, bepaalde aspecten meer kwalitatief te onderzoeken, om acties gericht te organiseren en om nadien het effect van die acties te meten. Uiteraard lichten we met deze cijfers maar een tip van de sluier op. De situatie zoals ze vandaag is, is het resultaat van een complexe wisselwerking tussen onder andere instroom, doorstroom, mobiliteit, perceptie, beleid en universiteit- en clusterspecifieke aspecten. Het verdient de aanbeveling om in de komende periode ook die andere genderspecten te onderzoeken aan de hand van beschikbare data, en, waar de data nog ontbreken, zoals dat bijvoorbeeld het geval is bij het sollicitatieproces op het niveau van professoren, ook daar monitoring op te zetten (zie ook de aanbeveling in het charter Gender in Academia (10)).

REFERENTIES

- (1) She Figures 2018 (2019). Directorate-General for Research and Innovation (European Commission).
- (2) HRRF-databank update 2016-2017. ECOOM.
- (3) HRRF Basisindicatoren junior researchers update 2016-2017 (2019). ECOOM: https://www.ecoom.be/nl/diensten/HRRF_Basisindicatoren_Kerncijfers.
- (4) HRRF Basisindicatoren senior researchers update 2016-2017 (2019). ECOOM: https://www.ecoom.be/nl/diensten/HRRF_Basisindicatoren_Kerncijfers.
- (5) Debacker, N., Vandeveld, K. (2018) The share of women among professorial staff in Flanders (Belgium). ECOOM Brief 15.
- (6) Statistisch jaarboek van het Vlaams Onderwijs 2017-2018.
- (7) Nature Career News (2019). How a Dutch university aims to boost gender parity: <https://www.nature.com/articles/d41586-019-01998-7>.
- (8) Will female-only professorships make the difference? Persbericht 15/7/2019. <https://www.irishtimes.com/opinion/will-female-only-professorships-make-the-difference-1.3956350>.
- (9) Jonge Academie (2019). Campagne Excellente wetenschap=M+V+X: <https://wetenschapismvx.be/home>.
- (10) Jonge Academie en VLIR (2019). Charter: Gender in Academia: <http://jongeacademie.be/charter-vlir-ja/>.

- (11) EU and Member States must tackle the gender gap and boost investment in science, technology, engineering and mathematics (STEM) education. Persbericht 27/6/2019. <https://cor.europa.eu/en/news/Pages/EU-and-Member-States-must-tackle-the-gender-gap-and-boost-investment.aspx>.
- (12) Debacker, N. The professorial career at Flemish universities. Hoofdstuk 7.5 in het Vlaams Indicatorenboek anno 2019. ECOOM. <https://www.vlaamsindicatorenboek.be/>.

ACKNOWLEDGMENTS

Lendert Gelens (KU Leuven), Lid van de Jonge Academie

BIJLAGEN

Bijlage 1. Het aantal nieuwe professoren in functie van de wetenschapscluster en de periode van start.

	MW	HW	SW	TW	EW
'97-'00	184	121	107	70	107
'01-'04	210	133	96	79	106
'05-'08	241	154	137	102	113
'09-'12	260	129	142	119	107
'13-'16	302	189	249	286	107

MW, HW, SW, TW en EW staan respectievelijk voor medische, humane, sociale, toegepaste en exacte wetenschappen.

Disclaimer: De nieuwsbrief rapporteert resultaten van wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd door ECOOM UGent. Analyses en interpretaties zijn de verantwoordelijkheid van de auteur(s) van de nieuwsbrief, en zijn geen beleidsstandpunten van de Vlaamse Regering of van de Vlaamse overheid.